

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2009

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

DEPARTMENT OF EDUCATION
CD: EMAPE
2009 -11- 12
PRIVATE BAG X110 PRETORIA 0001
UMNYANGO WEZEMFUNDO

Memorandamo ona o na le maqephe a 22.

Phetla
Phetla
28/11/09
Phetla

TATAISO HO BATSHWAYI:

- Maemong ao motshwayi a fumanang mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele.
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona ho Karolo ya D (ho Puo ya Tlatsetso ya Pele), motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Maemong ao mohlalobuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse athe ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe ka tsela e fosahetseng, motshwayi a tshwaye a ipapisitse ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele* (ya moqoqo): Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (kgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a ipehile boemong bo bobo. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50 (*mongolo o ngolwang ka ho takalatsa*), mme a se tswelle pele ho tshwaya karolo e latelang moo.
- *Mofuta wa dipotso tse kgutshwane*: Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa-di-kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlalobuwa, a abele mohlalobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlalobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa rubriki e leqepheng le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlalobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (Kgato ya 1 ho isa ho Kgato ya 7) rubriking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile makgetheng ana a mabedi e leng, **DIKAHARE le SEBOPEHO LE PUO**. Motshwayi a ele hloko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaelana le mosebetsi (ditaba) wa mohlalobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe.

Tshebediso ya Puo

Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng ka nepo temeng.

Mohlalobuwa a abelwe matshwao tjena bakeng sa puo:

- ha mohlalobuwa a sa hlahisa makgabane/dihlomo/dibetsa ho hang **(0)**, ha

a abelwe letshwao ho hang bakeng sa puo

- ha mohlahlobuwa a hlahisitse sehlomo/sebetsa se le **1** a abelwe letshwao le **1** bakeng sa puo
- ha mohlahlobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse **2** a abelwe matshwao **2** bakeng sa puo
- ha mohlahlobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse **3 kapa ho feta**, a abelwe matshwao a **4** bakeng sa puo.

Ha mohlahlobuwa a hlahisitse tse makgabane a fetang tse 3, motshwayi a bale karabo kaofela, mme a bontshe ka letshwao (✓) dintlheng karabong yohle moo mohlahlobuwa a fositseng teng motshwayi a bontshe ka letshwao (X).

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	6	Dik. =
Puo	4	P:=

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le **selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo**. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa rubriki e leqepeng le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (kgato ya 1 ho isa kगतong ya 7) rubriking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tthaloso, mme tthaloso e itshetlehele makgetheng a mabedi e leng dikahare le tshebediso ya puo. Motshwayi a ele hloko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tthaloso ya yona e lokela ho tsamaellana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe. Motshwayi a ele hloko hore makgetha ana a mabedi a hokahantswe, mme a lokela ho nkuwa e le ntho e le nngwe(ho ya ka rubriki) ho lekanyetswa moqoqo wa mohlahlobuwa.

Qetellong ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise senotlolo sena se latelang ho bontsha kabo ya hae ya matshwao:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	25	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	35	

KAROLO YA A, B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) PALENG LE TSHWANTSHISONG– PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e fofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80% – 100%	70% – 79%	60% – 69%	50 – 59%	40 – 49%	30 – 39%	0 – 29%
DIKAHARE: - Kutlwisiso ya potso/ sehlooho; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), le kutlwisiso e tebileng ya sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - Tshekatsheko ke e babatsehang: o tshheheta ditaba tsa hae ka dintlha tsa mefuta e fapaneng ho tswa bukeng. - Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano. - Tshekatsheko e hlahi-sitswe ka botlalo; o nehelana ka dintlha tsa mefuta e fapaneng, mme di tshhehetswa ho tswa bukeng. - Tshekatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle. - Tshekatsheko e hlahi-sitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haellwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Tshekatsheko ya hae e na le bopaki bo itseng bo supang kutlwisiso ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahositswe ka tsela e kgotsofatsang le ha e se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo. - Tshekatsheko e hlalisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlalisitswe dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Dintlha boholo di tshheheditse le ha bopaki e se bo kgodisang hakaalo ka nako tsohle; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.	- Ho etswa boiteko bo mahareng ba ho hlahosa sehlooho; dikarabo tsa hae ke tse tlwaelehileng feela. - Tshekatsheko e supa kutlwisiso e haellang ya potso; ditaba tsa hae ha di kgodise hakaalo; tshhetso ke e seng kae feela ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e na le bopaki bo supang a se na kutlwisiso ya motheo ya mofuta ona wa sengolwa mmoho le ya potso.	- Sehlooho se hlalo-swa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo. - Tshekatsheko e na le kgaello e kgolo; dibakeng tse ding ho na le phetapheto ya dintlha ha tse ding di tswile lekoteng. - Tshekatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na ee ditlhaloso tse fosahetseng.	- Karabo ya hae e tsamaelana hanyane le potso, le ha di sa utlwisisehe kapa di tswile lekoteng. - Tshekatsheko e supa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tse seng kae tse nepahetseng ha di a tshhehetswa ho tswa sengolweng. - Ho entswe boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Tse ding tse mma-lwa tse nepahetseng ha di a tshhehetswa ho tswa sengolweng.
MATSHWAO A 25	20 – 25	17½ – 19½	15 – 17	12½ – 14½	10 – 12	7½ – 9½	0 – 7

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e foofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80% – 100%	70% – 79%	60% – 69%	50 – 59%	40 – 49%	30 – 39%	0 – 29%
<p>SEBOPEHO LE PUO: - Sebopeliso, tlhophiso ya mehopollo le nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlo tse sebedisitswen g temeng.</p>	<p>- Sebopeliso se totobatsa kgokahano e babatsehang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho. - Selekela le qetelo di bopilwe ka tsela e babatsehang; ditaba di bopilwe ka bohla mme di lebisisa tlhahisong ya moelelo o toma mme o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehlo le setaele di sutitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o nepahetseng.</p>	<p>- Sebopeliso sa moqoqo ke se setle; selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng. - Tshekatsheko ke e hlahisitsweng ka bokgabane, mme e tshhetswa ka mabaka a utlwahalang ho tswa sengolweng se botsitsweng. - Tshebediso ya puo, sehlo le setaele di lo-ketse sepheo, mme di phehitisetse tlhahisong ya nehelano e ntle.</p>	<p>- Sebopeliso sa moqoqo se a utlwisisa; dintlha tsa hae di a dumellana. Mo-mahano e hlahella selelekeng, qetelong le dite-maneng tse itseng. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlahisitswe ka tsela e utlwisisang ho tswa sengolweng se botsitsweng. - Tshebediso ya puo, sehlo le setaele boholo di hlahella sehlo tse sebedisitswe ka tsela e nepahetseng.</p>	<p>- Ho na le bopaki bo seng bokae bo supang hore sebopeliso sa moqoqo selatetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditemana e nepahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahisa kgaello e totobetseng sebopeliso sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqoqong wa hae. - Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehlo le setaele di batla di nepahetse. O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.</p>	<p>- Sebopeliso se bontsha diphoso tse entsweng moralong; nehelano ya dintlha ha e utlwahale, ha e bope tlhalohanyo. Diratswana di fosahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahiswa ka tsela e supang kgaello, mme dintlha tsa hae ha di a behwa ka tatlano e lebisang popong ya tlhalohanyo e phethahetseng. - Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehlo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetso.</p>	<p>- Sebopeliso ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng. - Tshekatsheko e hlahiswa ka bofokodi bo boholo. Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang, mme le ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho. - Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.</p>	<p>- Ha ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopeliso. Ha ho diratswana kapa kgokahano. - Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshekatshekong ya hae. Karabo ya hae ha o ke ke wa utlwisisa se hlahiswang; ha ho tlhalohanyo ya letho. - Tshebediso ya puo, sehlo le setaele, boholo ba nehelano yohle di hlahella di sebedisitswe ka tsela e fosahetseng haholo.</p>
MATSHWAO A 10	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

Qetellong ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise senotlolo sena se latelang ho bontsha kabo ya hae ya matshwao:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	25	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	35	

KAROLO YA A: PADI/NOBELE.**POTSO YA 1****MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie****Tharahano****Selelekela**

- Mananyetsa le Sekgukguni ba buisana ka ho ya qhekanyetsa mofumahadi wa morena Ramoroko ya sa tswa hlokahala.
- Ba rera hore Mananyetsa o tla bolella mohatsa morena hore morena o hlokahetse a e so mo lefe tefo ya pheko.
- Ba dumellana ka hore Mananyetsa o tla iphetola ngaka ya methokgo mme Sekgukguni o tla kena ka lebitleng mme e tla re ha ho buisanwa le morena, ebe yena Sekgukuni o arabela a le ka hara lebitla.
- Mananyetsa a fela a ya ho mofumahadi le matona ho ya batla tefo ya hae.

Mmele

- Matona a morena Ramoroko ha a tshepe ditaba tseo ba di bolellwang ke Mananyetsa.
- Matona mmoho le setjhaba ba hlapanya ka hore ba tla bolaya Mananyetsa ebang ho sa tlo phethahala kamoo a boletseng ka teng.
- Taba ena ya bakela Mananyetsa letswalo haholo a ba a ipotsa hore na ebe Sekgukguni o ntse a le ka lebitleng, hape ebe o tla nne a phethise kamoo ba rerileng ka teng.
- Mananyetsa o lefuwa tjhelete mme o siya Sekgukguni ka lebitleng.
- Sekgukguni o makatswa ke ho se tle ha Mananyetsa ho tla mo ntsha ka lebitleng, mme o tswa ka lebitleng.
- O fuputsa ka bohale motseng hore na ebe Mananyetsa o ile kae.
- O fumana mohlala wa Mananyetsa mme o mo sala morao.
- O fumana mokotla wa tjhelete moo Mananyetsa a neng a o patile teng, mme o tsamaya ka wona.
- Mananyetsa o fumana mokotla wa tjhelete o le siyo moo a neng a o behile teng mme o tlallwa ke naha; a qala ho batlana le wona.
- Mananyetsa o fumana mokotlana wa tjhelete hloohong ya Sekgukguni ya neng a kgalehile, mme o tsamaya ka wona.
- Sekgukguni o makatswa ke ha a fumana mokotla o le siyo ha a phaphama borokong.

Qetelo

- O fumana aterese ya ha Mananyetsa, mme o leba teng.
- O fumana Mananyetsa a le siyo mme mosadi le ngwana ba siya Sekgukguni a le mong ba ya ho ya lata Mananyetsa.
- Sekgukguni o fumana monyetla wa ho nka mokotla wa tjhelete e bile o leba ha habo Kgauteng.
- Mananyetsa le yena ha a fihla ho tswa jwaleng, o lla habohloko ha a fumana hore mokotla wa tjhelete o nkilwe ke monna wa moeti ya sa mo tsebeng.

(Motshwayi a lekole dikarabo tse ding tsa mohlalobuwa tse bontshang hore diketsahalo di a rarahana)

[35]

POTSO YA 2**MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

- 2.1 Mananyetsa le Sekgukguni. √√ (2)
- 2.2 2.2.1 Sekgukguni.√ (1)
- 2.2.2 O ne a sa tswa otlwa habohloko ke Mananyetsa./ Ba ne ba sa tswa lwana./Ban e bas a tswa mohla fatshe ka setebele/feise.√√ (2)
- 2.3 Borokgong nokeng ya Lekwa./borokgong/nokeng ya Lekwa √ (1)
- 2.4 Thipa ya 'Kgauta'/thipa√
Boleke ba 'mahe a dinotshi'/boleke/mahe a (2)
dinotshi/kgekge/manyepa/makgea. √
- 2.5 Ba ne ba le bolotsana/maqiti √√
Ba le leshano.
Ba masene.
Ba ne ba le bohlale. (2)
(Motshwayi a tshwaye e le nngwe feela)
- 2.6 Ho qhekella mofumahadi wa morena Ramoroko ka tjelete eo monna wa hae (2)
a neng a sa tswa hlokoala. √√
- 2.7 Ka hona sehlooho sena se nepahetse mme se loketse ditaba tsena.√
Qotsong ena ho hlahiswa banna ba babedi ba tshwanang ka bolotsana le maikemisetso. Banna bana ba 'bohlale' ka ho tshwana mme ba kopanetse nokeng ya Lekwa. √√√
kapa
Tjhe, se fosahetse,√ sehlooho sena ha se a lokela buka ena hobane baphetwa ba buka ke mamenemene, ba bolotsana ke maqitolo seo ba se etsahang ha se bohlale. √√√ (4)
- (Motshwayi a lekole dikarabo tsa mohlahlobuwa, ela hloko hore ha mohlahlobuwa a sa araba ka e e nepahetse kapa e fosahetse a se fuwe ntlha).
- 2.8 2.8.1 Ngaka ya Sesotho/Methokgo.√ (1)
- 2.8.2 Diponto (Diranta) tse dikete tse mashome a mabedi.√ (1)
- 2.8.3 Wa ho phekola/alafa morena Ramoroko ka lemo tse telele. /O ne a 'fodise' morena. √√ (2)
- 2.9 Morero o ile wa atleha. √
Mofumahadi le matona a hae ba ile ba dumela mme ba lefa Mananyetsa. √√ (3)
- 2.10 2.10.1 Redientse – Yena le ba bang ba di entse dintho tse mpe tse swabisang. √√ (2)

Hadibonwe – Ha di bonwe tsa hae tse mpe/tse swabisang. √√

- 2.10.2 (Motshwayi a hlokomele dikarabo tsa mohlalobuwa tse bontshang hore “Bitsolebe ke seromo” a ipapisitse ka ditaba tsa buka) (2)
- 2.11 2.11.1 Sekgukguni o ne a qobellwa ke mosadi wa hae ho batla mosebetsi/ Tlala e ne e patetse ha Sekgukgunu ka lapeng, mme mosadi o mo qhoqha ho batla mosebetsi. √ Mananyetsa o ne a iphedisa ka ho tsoma ebile e le modisa /O ile a fumana mahe a dinotshi mme a ba meharo. √
Qetellong bobedi bona bo iphumana bo susumetswa ke maemo a tsa phedisano ba hloka tjhelete ya ho iphedisa. √ (3)
- 2.11.2 Tjhe ha se ntho e nepahetseng. √
Motho ya jwalo o lokela ho etsa malebaleba a amoheliheng a ho iphedisa. √√
kapa
E, ke ntho e nepahetseng, hobane mpa ha e kolotwe ka ha motho ha a lapile o lokela ho etsa malebaleba a ho iphedisa. (3)
- 2.12 O ile a rera ho ya mo tsoma √√ (2)

[35]

KAPA

POTSO YA 3

BOSWEU BA LEHLWA – SELLO Moroe

Hlomi o sebetsa ka thata ho fumana Lerato

Selelekela

- Hlomi o lora a kopana le Lerato, ha fihla Tshiu, a mamarela Lerato ba tsamaya mmoho.
- Ha a tla phaphama, ke ha a ne a hoeletsa Lerato a le borokong.

Mmele

- O kopa Dineo ho mmuella ho Lerato.
- Tshiu o sitisa Hlomi, o re Lerato ke wa hae.
- Ka nako ya sekolo o ya phaposeng ya boLerato, o bolella Puse kamoo a ratang Lerato ka teng.
- Hlomi o halefela Tshiu, mme Lerato o ba phoqa bobedi ba bona.
- Hlomi o fereha Lerato, mme yena o mo fa mabaka a ho se amohela taba tsa hae.
- Hara ona o boletse hore:
  - ha a batle ho sitisa dithuto tsa hae ka marato a masawana,
  - ntatae o bohale, a ka halefa ha a ka tseba hore o kene maratong,
  - ntatae a ka bakela Hlomi ntho eo a ke keng a e lebala.

Qetelo

- Hlomi o kenela tlhodisano ka sepheo sa ho hapa pelo ya Lerato.

Ho fihla ha Firi sekolong sa boLerato

Difuperweng tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

Selelekela

- Lerato la Hlomi le Lerato le ile la thefuleha ha Firi a fihla sekolong sa bona. Hlomi a hlokomela kamoo Firi a ratang Lerato ka teng, a mo kgalema ka thata a ba a qetela a mo otlile a ba a mo ntsha kotsi.

Mmele

- Lerato a fetohela Hlomi, a se a kgahlilwe ke Firi.
- Maikutlo a Hlomi a thefuleha habohlolo ka baka la seo, a fellwa ke maqheka le hore a ka etsang.
- Hlomi a utlwa bohloko, a lakatsa ho tsebisa batswadi ba Lerato empa a itshwara ka letswalo la hore a ka senya ditaba le ho feta.
- Nakong ena Lerato o ne bonahala a sa utlwisise se etsahalang ka yena.
- Hlomi a etsa dipatlisiso, a hlokomela hore Firi o tsamaela Lerato ngakeng ya methokgo, Mmadito.

Qetelo

- Tharollo ya bothata bona ya eba hore a tsebise batswadi ba Lerato ka dipatlisiso tsa hae mme bona ba letsetsa sepolesa.
- Firi le Mmadito ba ile ba tshwarwa.

[35]**KAPA**

POTSO YA 4**BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

- 4.1 4.1.1 E, √ ha a ka a thetseha/kukeha/nkeha maikutlo ke lengolo leo a le amohetseng ho tswa ho Dineo. √√ (3)
- 4.1.2 Tshiu √ (1)
- 4.1.3 sa borobedi (8) √ (1)
- 4.1.4 O tswa naheng ya Uganda√, mme o ne a ruta Dipalo/Mmetse. √ (2)
- 4.1.5 E, boholo ba matijhere bo tlohela mesebetsi ho ya difemeng le ho ipulela dikgwebo. /Matijhere a Dipalo/Mmetse ha a mangata/a a haella. √√

KAPA

- Tjhe, mmuso o lokela ho lefa matijhere tjhelete e bonahalang hore ba se tlohele ho ruta./Mmuso o lokela ho ntlafatsa/kwetlisa maemo a matijhere. √√ (2)
(Motshwayi a lekole karabo ya mohlalobuwa)
- 4.1.6 - O re ntatae o bohale, ha a ka utlwa a ka mmolaya/mo etsa ha e. phetwe/ a mmakela mathata. √√
- Ntatae a ka bakela Hlomi ntho eo a ke keng a lebala. √√
- Ha a batle ho sitisa dithuto tsa hae ka marato a masawana. √√ (6)
- 4.1.7 E, o ne a tseba.
Hlomi o ile makala hore hobaneng ha Dineo a mo ngolla lengolo empa a tseba hore yena (Hlomi) o rata Lerato. √√ (2)
- 4.1.8 E, √ ha o mo rata, o lokela ho mmolella. /ho ya ka tekatekano ha ho phoso ha morwetsana a ipuella ho mohlankana. √√

KAPA

- Tjhe√, moshemane ke yena ya lokelang ho fereha ngwanana./Setso sa rona ha se dumelle hore morwetsana a ipherehele mohlankana√√ (3)
- 4.2 4.2.1 Sekolo se etsa dilemo tse 40 se thehilwe. √ (1)
- 4.2.2 Sekolong. √ (1)
- 4.2.3 - Ha a sa kgathalla ho bua le yena. √
- O se a mo dumedisa feela, e be o a iphetela. √
- Ka nako tse ding o mo qoba ka hohlehohle. √ (3)
- 4.2.4 Ringo jive√ (1)

- 4.2.5 - A ikwetlisa ka mehla. ✓
 - A rera ho etsa American Jive a le mong e le lekunutu. ✓
 - A lokisa diaparo tsa letsatsi leo. ✓
 - Mmae a mo rekela dieta tsa motjeko ✓
 - A besa/otlolla hlooho (lokisa moriri). ✓ (5)
- 4.2.6 - Ho hlola Tshiu le sehlopha sa hae. ✓✓ (4)
 - Ho hapa maikutlo a Lerato. ✓✓ [35]

KAPA

POTSO YA 5

SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Ramaqiti

Selelekela

- Ramaqiti e ne e le motho ya sa tshepahaleng, senokwane le leqitolo la motho.
- E ne e le Morigadiri wa sepolesa empa o ne a etelletse pele lequlwana la dinokwane le bitswang ka lebitso la Bana ba Phiri.

Mmele

- Ke moetapele wa 'Bana ba Phiri' bao e ne e le batho ba ikentseng baruti ba lentswe la Modimo.
- Sena ba ne ba se etsa ka baka la ho lahlisa batho mohlala wa bona.
- O ne a bokella maruo le matlotlo a hae ka bonokwane.
- O ne a etsa eka o batla ho thusa monghadi Chikano diphuphutsong tsa hae tseo a neng a di etsa.
- Nnete ya ditaba ke hore ke yena ya neng a ntse a mo romela dinokwane tse neng di batla ho mmolaya.
- O ile a etsa eka ha a tsebe hore moruti Sam Zamiya wa Ilizwi Mission Church ke mang empa a ntse a tseba hantle mme a bolella Chikano hore ha a so utlwele ka motho ya jwalo.
- O ne a imakaditse ka ho nyamela ha Thakadi empa a tseba hantle hore ke mokgatlo wa hae o mo kwetetseng.

Qetelo

- Chikano o ile a qetella a tseba tsohle tse malebana le Ramaqiti mme eo o ne a se a rerile ho bolaya Chikano

Mobishopo Biala

Selelekela

- E ne e le senokwane se neng se ikgakantse jwalo ka moruti.

Mmele

- E ne e le Mobishopo wa kereke ya Ilizwi Mission Church mme o ne a etelletse pele dinokwane tse ikentseng baruti ba lentswe la Modimo.
- O ne a na le seabo polaong ya batho ba mmalwa mme o ne a le motlotlo ka hoo.
- O ile a baleha tjhankaneng ya Leseru moo a neng a kwaletswe ka baka la ho bolaya mosebetsimmoho le yena mme a iphetola sebopeho, tshobotsi le lebitso.

- Pele a iphetola moruti, o ne a rata jwala mme ka baka la bona o kile a bolaya kgarebe ya hae.

Qetelo

- Ha nako e se e tsamaya Mobishopo Biala o ne a se a sa fetoha sefahlehong le mmeleng feela, empa pelo le kelello ya hae di ne di fetohile haholo.
- O ne a hlodiya Ramaqiti ka takatso ya hae ya ho fumana kotlo e boima ka diketso tsa hae tse mpe.

[35]**KAPA****POTSO YA 6****SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – V.T Masima****Dikarabo**

- 6.1 Ke Morigadiri Ramaqiti. ✓ (1)
- 6.2 Ke Dirisang. ✓ (1)
- 6.3 Ke Mobishopo Biala le balatedi ba hae. ✓ (1)
- 6.4 O ne a tsamaya le Boetie Mphafudi. ✓ (1)
- 6.5 O ne a tswa naheng ya Leseru. ✓ (1)
- 6.6 Zero. ✓ (1)
- 6.7 Moatmirale Makhanda. ✓ (1)
- 6.8 E ne e le mofuputsi le sehlwela sa Mmuso wa Afrika. ✓✓ (2)
- 6.9 O inehetse ka sepheo sa ho rapella phokotso kapa tshwarelo ya dibe tsa hae. ✓✓ (2)
- 6.10 Ke motho a le mong/ Nasala o ile a iphetola lebitso, sebopeho le tshobotsi a nto ipitsa Biala. ✓✓ (2)
- 6.11 Ke mosebetsi wa ho fetola Sehlekehleke sa Diedro lehaha la mashodu. ✓✓ (2)
- 6.12 Ke lerato la hae la jwala ba sekgowa le ho rata basadi. ✓✓ (Sheba mabaka a mang a amohelehang ho ya ka diketsahalo tsa buka) (2)
- 6.13 Dirisang ke Sister Ruth mme ke kgaitsemi ya Ramaqiti. ✓✓ (2)
- 6.14 Thakadi ke Tlhapikepe ya sepolesa sa Afrika. ✓✓ (2)
- 6.15 O ne a makatswa ke mamati a neng a tsamaya a ntse a ipula empa a sa bone motho ya ntseng a a bula. ✓✓ (2)

- 6.16 E ne e le Moborigadiri. √√ (2)
- 6.17 Ke Moboriganiri Ramaqiti. √ Mosebetsi o moholo wa mokgatlo ona e ne e le ho bolaya le ho etsa mosebetsi wa bobodu setjhabeng. √√ (3)
- 6.18 O ile a iphetola lebitso la Nasala a ipitsa Gabriel Biala. √ A iphetola sebopeho le sefahleho. O ne a lokela ho iphetola hobane o ne a balehile tjhankaneng ya Leseru moo a neng a kwaletswe teng ka baka la ho bolaya mosebetsimmoho le yena. √√ (3)
- 6.19 O ne a batla ho ya hlahloba Mobishopo Biala hore na ebe ha ho se tla mmontsha hore ebe ke senokwane kapa tjhe. √ Ha a ne a ka elellwa hore ke senokwane o ne a ikemiseditse ho mo anya leleme. √ (2)
- 6.20 O ile a swabiswa ke ho bona bohalaledi ba Mobishopo Biala le ka moo matshweletshwele a leng motlotlo kateng ka yena. √√ (2)

[35]

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 7****SEFI – DJ Nkutha**

Ka mantswe a bolelele bo ka bang 250 – 300 qoqa ka **semelo** sa baphetwa bana:

Raboditse:**Selelekela**

- Raboditse o lefufa, mohono, o hloka tlhompho, ha a bona lelapa la Motaung le phela ka kgotso.

Mmele

- O qala ka ho bolella Motaung hore ho ruta ngwanana ke ho mo rutela badijhaba, le hore bana ha ba se ba le dikolong tse phahameng ba kena ditabeng tsa marato.
- O tsitlallela ho kgelosa Motaung hore e tlameha ho ba yena hlooho, mosadi a utlwe ka yena.
- O re basadi ke tlhako tsa pere, ba tswana le Efa kaofela.
- O boduletse moya o mobe ho Motaung ka hore a bue kamoo a ratang kateng le mosadi wa hae.
- O se a rutila Motaung ho nwa jwala le ho hlaphola hlooho ka bona ha a tsoha e le boima.
- O re, 'moleko o ntshwa ka moleko o mong'.
- O boetse o tshela Motaung leraba le leng ka hore a ratane le Mmantshele, mosadi wa serathodi, mme morero oo o a phethahala.
- O tlamelletsa Motaung ka hore o betile mofumahadi wa hae.
- O kgothalletsa Motaung ho bolaisa mosadi phafa. O nyefola mohatsa Motaung mahlong a hae.

Qetelo

- O tshela marothodi a sa tsejweng ka kgalaseng eo Motaung a ntseng a enwa jwala ka yona sepheo e le hore a tle a se itsebe ke botahwa.

Mmankepe:**Selelekela**

- Ke mosadi ya lefufa, ya mona jwalo ka monna wa hae Raboditse ha a bona lelapa la Motaung e le lelapa le tsitsiseng, leo ho lona ho renang kgotso le bileng le ena le botshepehi le tlhompho.

Mmele

- Bopelompe bona ba Mmankepe bo totiswa ke ho bona Tiisetso a pasitse lengolo la materiki ka dinaledi mme ntatae a batla hore a ntshetse dithuto tsa hae pele yunivesithing.
- Mmankepe o susumelletsa monnae, Raboditse ka matla hore a hlohleletse Motaung hore Tiisetso, moradi wa Motaung a se kgone ho ya yunivesithing.
- Mmankepe o fa Motaung botlolo ya biri nako e nngwe le e nngwe eo a fihlang lapeng la bona ka yona ebile a mo qobella ho nwa a potlakile ho tlosa lerole kapa lenyora.
- Mmankepe o tlatsetsa monnae ka ho bolella Motaung hore ha a nwa jwala bo babang, mathata a hae le ona a tla fela.

[35]

KAPA**POTSO YA 8****SEFI – DJ Nkutha**

- 8.1 8.1.1 Se emetse lehlakore la bobbe. √ O atlehile ho seo a neng a batla hore se phethahale ka hore lelapa la Motaung le tjhwatlehile. √√ (3)
- 8.1.2 Ke Mmantshele √ mosebetsi wa hae ke ho rekisa jwala/o na le tamene. √ (2)
- 8.1.3 Mmankepe. √ (1)
- 8.1.4 (a) Batho ba dithoto ba qhekanyetswa ke ba bohlale ha bonolo. √√ (2)
- (b) Ba a tshwana. √√ (2)
- 8.1.5 Kgathatso/Motaung. √ (1)
- 8.1.6 Nku ke motho ya bonolo jwalo ka Motaung, √ ha sekere se emetse Mmantshele mme a kuta kapa a ja tjhelete ya Motaung. √√ /Nku ke motho ya jewang tjhelete, sekere ke motho ya jang e mong tjhelete. (3)
- 8.1.7 A/Ho nahana ka thata. √ (1)
- 8.1.8 Mmatisetso/mohatsa Motaung/Mme wa Tiisetso. √ (1)
- 8.1.9 Se botsa ka monna wa hae/Motaung/Kgathatso/ntata Tiisetso. √ (1)
- 8.1.10 Makeneng/Thabanatshwana. √ (1)
- 8.1.11 Motaung/Kgathatso √ le Tiisetso. √ (2)
- 8.1.12 Sekoto √ le Kgoptjwane. √ (2)
- 8.2 8.2.1 Mmatisetso/ Mohatsae √ mme ho buuwa ka Tiisetso. √ (2)
- 8.2.2 Le metswalle. √√ (2)
- 8.2.3 Ho bonahala Motaung a tahuwe mme o robala ka dieta. √√ (2)
- 8.2.4 Ho ikisa ho bashanyana/ho ipherehela bashanyana. √√ (2)
- 8.2.5 Raboditse o atlehile ho senya lelapa la Motaung √ hobane Motaung ha a sa sebetsa /o se a dula ha Mmantshele/moradi ha a kgona ho ya Yunivesithing/lepapa le se le sotleha ka baka la hore ha a sa le fepa. √√ (3)
- 8.2.6 Ho thuba malapa ke ntho e mpe/Bobe ha bo a lokela ho hlola

botle. √√

(2)
[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35**

- 8.1.8 Mmatiiisetso. √ (1)
- 8.1.9 Se botsa ka monna wa hae/Motaung/Kgathatso. √ (1)
- 8.1.10 Makeneng/Thabanatshwana. √ (1)
- 8.1.11 Motaung/Kgathatso √ le Tiisetso. √ (2)
- 8.1.12 Sekoto √ le Kgoptjwane. √ (2)
- 8.2.1 Mmatiiisetso/ Mohatsae √ mme ho buuwa ka Tiisetso. √ (2)
- 8.2.2 Le metswalle/le a tshwana/le etsa tse tshwanang. √√ (2)
- 8.2.3 Ho bonahala Motaung a tahuwe mme o robala ka dieta. √√ (2)
- 8.2.4 Ho ikisa ho bashanyana/ho ipherehela bashanyana. √√ (2)
- 8.2.5 Raboditse o atlehile ho senya lelapa la Motaung √ hobane Motaung ha a sa sebetsa /o se a dula ha Mmantshela/moradi ha a kgona ho ya Yunivesithing/lepapa le se le sotleha ka baka la hore ha a sa le fepa. √√ (3)
- 8.2.6 Ho thuba malapa ke ntho e mpe/Bobe ha bo a lokela ho hlola botle./Botahwa bo tjhwatla malapa/O se tshepe motswalle. √√ (Sheba dikarabo tse ding tsa mohlahlobuwa) (2)]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE**POTSO YA 9****MODIA – MK Mofihli le ba bang****Tlhekelo**

- Diketsahalo tsa palekgutshwe ena di etsahala motseng o mong o tummeng ka kgauta.
- Batho ba batsho (morabe) ba ne ba sa lokoloha ho hang ka ha ba ne ba dula ba tsitsipane ka lebaka la kgethollo eo ba neng ba e fumana ho batho ba basweu (mofuta) e leng mapolesa a Makgowa.

Kgolo

- Kgurumbala ke ofisiri e ka sehloohong ya mapolesa e neng e tsitlalletse ho hatella Basotho (batho ba morabe) lebaka e le ho phethisa ditabatabelo tsa baetapele ba mofuta wa habo.
- O ne a sa kgathalle hore ba morabe ba utlwa bohloko jwang ke kgethollo le tshotlo eo ba neng ba e etsa ho bona.
- Qaka ya kगतello ena e matlafala ha a tswa fumana ditaba kopanong e neng e tshwerwe ke mokomishenara, moo ba bolelletsweng hore ho fumanwe hore ho se ho ena le baetapele ba ntseng ba runya metseng ya ba merabe, bao ho bonahalang hore ba tla ba kotsi nakong e tlang, mme lemulwana leo le ikemiseditse ho diha mmuso.

Tharahano

- Baetapele ba batho ba batsho (morabe) ha ba tsejwe hobane ba tshwarela dikopano sephiring, ba tshheditswe ke dinaha tse ruileng ka tjehelete.
- E mong wa dihlwela tsa boKgurumbela o ba tswile ka tlase. Mokhomishenare wa mapolesa o laetse hore ba lwantshane le baetapele bao mmoho le mekgatlo ya bona.
- Ba tla sebedisa tau ho ka bolaya le ho harola batho bao.
- Mapolesa a tla ya ditseleng tsohle ho ya fuputsa, ba kgarume, ba be ba rohake ebile ba be ba ba tlontlolle.
- Ba tla fuputsa le matlo a bona mme ha ba fumana batho ba tjhakileng ba tshwarwe mme ho lekolwe le ditokomane tsa bona tse kgothalletswang ho diha mmuso.
- Ba tshwereng dikopanong tse dihang mmuso ba ahlolwe lefu mme dihlwela tsa bona, tsona ba tla ipolaela tsona ka bobona.
- Ba hatellwe ka ho tingwa tjehelete mme ba kgethelwe mosebetsi.
- Ba be le baetapele ba mofuta (Makgowa) wa bona dibakeng tsa mesebetsi e menyane le e meholo.
- Ba tla nyatsa diketso tseo tsa mapolesa ba tla kenngwa tjhankaneng.

[35]**KAPA**

POTSO YA 10**MODIA – MK Mofihli le ba bang**

- 10.1   Ralehlatsa. ✓ (1)
- 10.2   O ne a nwele ho feta tekano/O ne a tahuwe. ✓ (1)
- 10.3   Ba ne ba qoqa ka moo mookamedi wa bona a neng a ba tshwere le ho ba sebedisa ka teng mosebetsing. ✓✓ (2)
- 10.4   Ba ne ba tletse moya o mobe o dikaqa/ Ba etswa ke hoba le lefufa le botswa ba ho sebetsa. ✓✓ (2)
- 10.5   Ke Tatolo. ✓ O ile a leka ho elelliswa bomphato ba hae hore ha ba sa etse mosebetsi wa bona e tla ba ba bapala ka mathe, metsi a ntse a le teng. ✓✓ (3)
- 10.6   • Ba bang ba ile ba mo tlatsetsa marata. ✓✓
• Ba bang ba ile ba mo thodisa ka ho bina dipina tse mona tse sa tsebisahaleng. ✓✓ (4)
- 10.7   • Ke mosadi wa mono thaveneng. ✓
• Se neng se makatsa ke hore batho bana ba ne ba tella moetapele wa bona empa mosadi wa jwaleng yena ba a mo tshaba ebile ba a mo hlompha. ✓✓ (3)
- 10.8   • O re o na le kgethollo hobane o ne a ba kgalemella ho bina dipina tse sa tsebisahaleng ka puo eo e seng ya bona ya Sesotho. ✓✓
• Ba re ke mpimpi hobane ba ne ba re o thothela mookamedi wa bona ditaba tseo ba di lohothang ka yena. ✓✓ (4)
- 10.9   • O ne a sa utlwisise hore ke ka baka la eng bomphato wa hae ba tsohetseng mookamedi matla a fetang le a sefelo. ✓
• O ne a sitwa ho utlwisisa hore ke ka baka lang motho e moholo hakaalo a bitswa moshanyana le ke bana ba banyane ho yena. ✓
• O ne a sa utlwisise hore ke ka baka la eng ha motho a batla mosebetsi e re ha a se a o fumane a hane ho sebetsa. ✓
• O ne a sa utlwisise hore ke ka baka lang ha batho ba morao tjena ba sa tsebe ho emela nnete.
• O ne a sa utlwisise hore batho ba ne ba hlolwa ke eng ho emela ditaba tsa bona ka bobona empa ba batla ba ka ba thusang.
- (Tshwaya tse 3 feela) (3)

- 10.10 • Ba ne ba rerile hore ba tla hana ho kena ka kopanong e neng e tshwarwa letsatsi le letsatsi hoseng pele mosebetsi o qala. √√
• Ba ne ba rerile ho kenya mokgatlo wa bana moya hore o tle o eme le bona. √√ (4)
- 10.11 • E ne e le methwaela feela ya batho e neng e kene ka kopanong mme boRalehlatsa bona ba ne ba shatile ka ntle ka kwana. √√
• O ne a tshositswe ke hore le batlatsi ba hae ba ne ba eme le batho ba shatileng ka ntle. √√ (4)
- 10.12 • Ba ne ba sa batle ho mamela seo Tatolo a neng a leka ho ba hlaloseisa sona. √√
• Ba ne ba hlohlelletswa ke boRalehlatsa hore ba etse jwalo. √√ (4)
[35]

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO**POTSO YA 11****LEFU – Jim Mokoena**

- 11.1 Mola wa 8 /Ruri lefu le re nketse metswalle. √ (1)
- 11.2 Aposterofoi/kgakgamatso. √ (1)
- 11.3 Anastrofoi /Tatelano e sa tlwelehang ya mantswa. √ (1)
- 11.4 Re phomotse√; Hlaahlela/Neeletsano/Lehokela/phetapheto ya mantswa e tshekaletseng. √¹/₂ (Nepisa mohlalobuwa ha a ngotse phetapheto feela). (2½)
- 11.5 Mola 13 le 14. √ Ho tlamahanya mela ya thothokiso. √√ (3)
- 11.6 Ke sejura/ kgefutsohare. √
Ho lekalekanya moelelo wa lentse le tlang pele ho sejura le le se latelang./
Ho fokotsa palo ya mantswa ka hara molathothokiso./Ho beha se kapele le se e hlahlamang maamong a lekanang. √√ (Kgetha e le nngwe feela) (3)
- 11.7 Le re bopela tlohelo. √ Ho fokotsa bolele ba dinoko tsa lentse le ho fa lentse lebatama/sefutho./Ho hatella se bolelwang. √√ (3)
- 11.8 Mola 3 le 4. √ (1)
- 11.9 Dintja tse ditsebe tse kgolo. √√ (2)
(17½)

KAPA

POTSO YA 12**PELO E JA SERATI – Jim Mokoena**

- 12.1 Ke tomatso.√ Hobane ekare sethothokisi se a rorisa athe se a phoqa ka sepheo sa ho kgalema. √½ (2½)
- 12.2 Motho o qetwa/bolawa ke seo a se ratang. √√ (2)
- 12.3 Ke ho bua ka boitshepo./boikgantsho/boikakaso/boiphahamiso/boikgohomoso√√ (2)
- 12.4 Mola wa 5. √ (1)
- 12.5 Ha ho phapang pakeng tsa ntho e ntle le e mpe. √√ (2)
- 12.6 Tshwantshiso/Serehello. √ (1)
- 12.7 Ke sejura/ kgefutsohare. √
Ho lekalekanya moelelo wa lentswe le tlang pele ho sejura le le se latelang./
Ho fokotsa palo ya mantswa ka hara molathothokiso/Ho fana ka morethetho/ho katla/kgina morethetho. √√ (3)
- 12.8 Kganyetsano/Tatolano.√ (1)
- 12.9 Mola 15 /Bakgwenyana ba sala ba hweshetsa sa makau. √ (1)
- 12.10 Ke batho ba nang le ditlhong. √√ (2)
(17½)

KAPA**POTSO YA 13****O EMETSENG? – Tebogo J Mahapa**

- 13.1 Tjhaba. √½ (1½)
- 13.2 Lebotsi le fumanwa moleng ona wa 4.√
Ke ho hohela maikutlo a mmadi./ Le fetola mmutsi ebe mmutsuwa.√√ (3)
- 13.3 O hlalosa hore motho o robala ka tlasa bethe. √√ (2)
- 13.4 13.4.1 ba masea bana √ (2)
13.4.2 Anastrofi√
- 13.5 Kgefutsohare/Sejura se fumanwa moleng wa 7 √
Ho lekalekanya moelelo wa mantswa a tlang pele ho sona le a se latelang. √ (2)
- 13.6 Ho ba sephoqa. √√ (2)

- 13.7 Ho ikisa ntweng/ho qala ntwana. $\sqrt{\sqrt{}}$ (2)
- 13.8 Sethothokisi se kgothaletsa batho ho ikitlaetsa le ho ba le seabo ntlheng ya ho lwanela tokoloho ya naha ya bona. $\sqrt{\sqrt{\sqrt{}}}$ (3)
(Motshwayi a shebe dikarabo tse ding tsa mohlahlobuwa) (17½)

KAPA**POTSO YA 14****O EMETSENG? – Tebogo J Mahapa**

- 14.1 Kodiamalla. $\sqrt{}$ Sethothokisi se hlahisa maikutlo a ho sarelwa/sithabela ka baka la ho lahlehelwa ke eo se mo ratang ka baka la lefu. $\sqrt{\sqrt{}}$ (3)
- 14.2 Mela: 2 le 3;/ 5 le 6;/ 7, 8 le 9;/ 11 le 12. $\sqrt{1/2}$ (1½)
- 14.3 Ke sejura/ kgefutsohare. $\sqrt{}$
Ho lekalekanya moelelo wa lentswe le tlang pele ho sejura le le se latelang./
Ho fokotsa palo ya mantswa ka hara molathothokiso. $\sqrt{\sqrt{}}$ (3)
- 14.4 Tlohelo: $\sqrt{}$ ke hobane ha le feletse lentswe lena ke lefatshe mme sehlolongwapele se tlohetswe. $\sqrt{}$ (2)
- 14.5 Mothofatso $\sqrt{}$ (1)
- 14.6 Le bolela ho ya ho ile/ ntle le ho kgaotsa/ motjha-o-tjhele/ka ho sa feleng. $\sqrt{\sqrt{}}$ (2)
- 14.7 Yare ha pula e qala ho na. $\sqrt{\sqrt{}}$ (2)
- 14.8 Hendiadese. $\sqrt{}$ Mohopolo o le mong (wa mahlomola) o hlahiswa ka mantswa a mabedi a atamelaneng ka moelelo. $\sqrt{\sqrt{}}$ (3)
(17½)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35**MATSHWAO KAOFELA A PAMPIRI ENA: 70**